

CARL-JOHAN KJELLANDER:

Partierna och TCO

Socialdemokraterna har redan i flera decennier arbetat hårt för att få ut sitt budskap till tjänstemännen. Partiet har nu nått inflytande i den centrala tjänstemannaorganisationen och har ett gott grepp om TCO via förtroendemän och funktionärer, konstaterar fil kand Carl-Johan Kjellander, politisk sekreterare i Moderata Samlingspartiet. Han redogör för hur detta arbete försiggår med arbetsplatsombud, informationsmaterial, studiecirkel och konferenser. De icke-socialistiska partierna har emellertid inte passivt kunnat åse den stora socialdemokratiska offensiven utan har nu också gett sig ut i striden om tjänstemännen.

Socialdemokraterna och LO har med ironi och skadeglädje konstaterat att centern haft påtagliga svårigheter att vinna insteg på arbetsplatserna och inom den fackliga rörelsen. Samma kommentarer kunde ha lämnats till folkpartiets försök. Moderaterna har först inför valet 1979 på allvar startat arbetet med att nå ut på arbetsplatserna.

Bakom den socialdemokratiska attityden finns emellertid en allvarlig oro. Det som länge framförts som hypoteser av valkommentatorerna har i de statsvetenskapliga intervallundersökningarna kunnat vetenskapligt beläggas: LO-medlemmarna har för varje val alltmera förborgerligats. Statsvetarna uttrycker sig så att det finns en tendens till minskat samband mellan klass och röstning.

I de fyra valen 1968–76 minskade andelen s-väljare bland LO-medlemmarna från 81 till 66 procent. Samtidigt ökade de icke-socialistiska partierna sin andel från 15 till 27 procent. Centern svarade för den i särklass största ökningen; man mer än fördubblade sin andel bland LO-medlemmarna. Även bland TCO-medlemmarna har det skett en påtaglig förskjutning av samma slag.

Inom det socialdemokratiska partiet har man inte passivt suttit och iakttagit denna utveckling. Till de defensiva motåtgärderna hör ett fortsatt ihärdigt motstånd mot såväl inre som yttre krafter försök att avveckla det otidsenliga och odemokratiska systemet med kollektivanslutning. Ett drag av defensiv planering har också den successiva övergången till fackliga storavdelningar haft. Den representativa demokratin blir än mera "representativ" i ett system med storavdelningar än i ett med en mera svårkontroll-

lerad lokal organisation.

Offensiv och övergripande har den breda satsningen på det arbetsmarknadspolitiska området varit. Denna har inneburit konsolidering inom LO-sektorn och påtagliga framgångar på TCO-området. Det finns anledning fråga om det inte är denna strategi som delvis återspeglas i de aktuella opinionssiffrorna. De borgerliga partierna har åtminstone tillfälligt förlorat en viktig marginell grupp bland TCO-medlemmarna. Konjunktursvackan tillsammans med den djupgående strukturkrisen inom svenskt näringsliv har givit socialdemokraterna utdelning på sin aktiva arbetsmarknadspolitik i förening med en skicklig missnöjespolitik.

Parallellt härmed har socialdemokraterna satt in stora resurser för att etablera breda kontaktytor på arbetsplatser med stora tjänstemannagrupper. Huvuddragen i detta arbete redovisas längre fram.

Som ett samlande begrepp och en symbol för alla dessa insatser står de senaste årens slogan "löntagarpartiet socialdemokraterna". Sveriges Socialdemokratiska Arbetarparti önskar framstå som Sveriges Socialdemokratiska Löntagarparti.

Socialdemokraterna och TCO

Försöken att etablera partiet som Löntagarpartiet hör 70-talet till. Man får emellertid gå tillbaka till 1940-talet för att finna utgångspunkten för partiets grundläggande strategi inom tjänstemannasektorn.

Det stod tidigt klart att den ekonomiska och sociala samhällsutvecklingen skulle leda till starka förskjutningar mellan de traditio-

nella grupperna arbetare och tjänstemän. Dessa förändringar sågs i första hand som kvantitativa förskjutningar. Att utvecklingen i det längre perspektivet bjudit på ett mycket komplext mönster, i vilket integrering och utjämning suddat ut skillnader och förvandlat begreppen arbetare och tjänstemän till statistiska begrepp med allt mindre täckning i dagens verklighet, har inte ändrat grunden för den socialdemokratiska strategin vad gäller tjänstemannarörelsen.

Ansträngningarna inriktades på att nå inflytande i den centrala tjänstemannaorganisationen, att erövra den inifrån. Via förtroendemän och ombudsmän har partiet idag ett gott grepp om TCO liksom många av dess medlemsförbund. Medan TCOs miljonhövdade medlemsskara speglar valmanskåren i stort, om än med en icke-socialistisk övervikt, är det en stark för att inte säga överväldigande socialdemokratisk övervikt inom gruppen aktiva TCO-are.

Kombinationen centralt styrt rekryterings- och aktivitetsarbete från det socialdemokratiska partiet å ena sidan och en större grad av fackligt medvetande bland socialdemokratiska TCO-medlemmar å den andra har givit resultat. En viktig bricka i socialdemokraternas ansträngningar att centralt påverka TCO och dess förbund är de föreningar man bildat för förbundens funktionärer och förtroendevalda. I slutet av augusti bildades t ex en socialdemokratisk förening på Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbundets kansli. I spetsen för föreningen finns anställda ombudsmän som t ex Ann-Marie Wohlin, Margareta Henriksbergared och Ann-Marie Norring liksom förtroende-

valda som Ann Jirving, ordförande i Stockholms länsavdelning. Personfrågorna har givits hög prioritet. Valter Åman borde liksom Lennart Geijer belönas med en statsrådsaburett, men ansågs med all rätt spela en väl så viktig roll inom TCO. Trettio års målmedveten personalpolitik har givit ett resultat som kanske överträffat alla förväntningar.

Det återstår emellertid att nå ett större mått av organiserat samarbete med LO. Här är man dock på god väg. Endast en stark medlemsreaktion kan hejda denna utveckling. Det är i denna situation inte förvånande att man nu från socialdemokratisk sida går till attack mot de icke-socialistiska partierna och med stark indignation anklagar dem för en fackföreningsfientlig propaganda. Vem vill stillatigande åse sina hetaste planer korsade strax före fullbordandet?

Socialdemokraterna på arbetsplatserna

Lika viktigt som att nå inflytande på central facklig nivå inom TCO och dess medlemsförbund är det att vinna medlemmar och röster bland TCO-medlemmarna. Denna uppgift har först under 1970-talet fått hög prioritet. Planläggning och organisation har varit föredömlig. Erfarenheterna från det intima samarbetet mellan partiet och LO har kommit till god nytta. De socialdemokratiska fackklubbarna, som i huvudsak bildades på 1930- och 1940-talen, hade som främsta uppgift att på arbetsplatserna informera om partiets politik och engagera arbetarna i partiets verksamhet. Sedan i början av 1970-talet äg-

nar partiet samma intresse åt "de snabbt växande tjänstemannagrupperna". Och för att motivera dem som skall göra förarbetet sägs det att "De framtida valen kommer i stor utsträckning att avgöras ute på arbetsplatserna".

Målet för detta arbete på arbetsplatserna har varit att skapa ett finmaskigt nätverk av kontakter. Ett arbetsplatsombud för varje påbörjat 25-tal anställda. Ansvaret för denna organisation ligger gemensamt på de lokala parti- och fackorganisationerna. Man utser ett lokalt fackligt utskott på fem personer med såväl LO- som TCO-representanter.

Gången i arbetet följer ett i detalj fastställt mönster. Lokalt upprättas vad man kallar inventeringsprotokoll. Dessa bygger på en kartläggning av den lokala arbetsmarknadsstrukturen. Förteckningar göres på företag och institutioner med uppgift om antalet anställda.

I protokollet anges antalet avdelningar inom företag, verkstad, kontor etc, ungefärligt antal anställda på avdelningarna, arbetstider osv. På grundval av det på detta sätt upprättade protokollet utarbetas en aktivitetsplan. Denna utgår från redan befintliga medlemmar. Bland dessa utväljes lämpliga kandidater som arbetsplatsombud. Dessa kontaktas för personliga samtal. Därefter vidtar information och utbildning. Denna del ägnas stor uppmärksamhet. Stora resurser vad gäller informationsmaterial, studiecirkel och konferenser står till buds.

Viktiga nyckelgrupper, de anställda inom TCOs och förbundens kanslier exempelvis, samlas till större och mera påkostade informations- och utbildningskonferenser. Då

hör Olof Palme, Carl Lidbom och andra förgrundsgestalter till "magistrarna".

De borgerliga tjänstemännen aktiveras

De icke-socialistiska partierna har länge tvekat att gå ut på arbetsplatserna. En orsak till denna tveksamhet har varit att man ansett att en partipolitisk uppdelning av de anställda skulle verka splittrande. Man har också hänvisat till att det egentliga fackliga arbetet skulle kunna allvarligt försvåras liksom att det på de flesta arbetsplatser tidigare rått förbud för politiska aktiviteter. Sist men inte minst är det en ekonomisk och organisatorisk fråga. De icke-socialistiska partierna har inte på långt när de resurser som socialdemokratin förfogar över. Till detta kan läggas LOs intresse och stöd. Från dess sida ser man fram mot ett än mera utbyggt samarbete mellan LO och TCO.

De icke-socialistiska partierna har emellertid inte passivt kunnat åse den stora socialdemokratiska offensiven mot tjänstemännen på arbetsplatserna. Först att acceptera dessa principer var Centerpartiet och Folkpartiet. Innevarande höst har emellertid även moderaterna fattat principbeslut om att bygga upp en arbetsplatsorganisation. Härigenom skapas möjligheter att samtliga partier arbetar med samma förutsättningar.

I överensstämmelse med sin löntagarparti-filosofi försökte socialdemokraterna monopolisera den politiska informationen på arbetsplatserna. Den palmeska regeringen tillät i valrörelserna 1973 och 1976 endast de partier som hade etablerade arbetsplatsföreningar att bedriva politisk information på de statliga arbetsplatserna väl medvetna om de icke-socialistiska partiernas principiella inställning och det egna partiets försprång.

Inför 1979 års val har de borgerliga partierna endast en begränsad organisation med kontaktombud och arbetsplatsgrupper eller -föreningar på större arbetsplatser. Det är fråga om ett långsiktigt uppbyggnadsarbete med begränsade resurser. En väsentlig uppgift blir att sprida information om program och aktuella ställningstaganden i frågor som direkt berör de anställda. Lika viktigt är att stödja dem som önskar bli fackligt aktiva. Det är först genom sådana insatser som en balans inom TCO kan uppnås. De tre borgerliga partierna kan peka på en rad åtgärder vidtagna av regeringen Fälldin med sikte på att stärka löntagarnas ställning. Hit hör satsningen på arbetsmarknadssektorn för att slå vakt om en lång rad arbetstillfällen i utsatta branscher, indexreglering och sänkta marginalsatser i vanliga inkomstlagen samt nya regler för ett förmånligt lönesparande.